

1 Stiftelser – civilrättsliga bestämmelser

1.1 Inledning

Stiftelser har funnits i Sverige i flera hundra år. Organisationsformen är en följd av framför allt privatpersoners önskan att ge medel till olika behjärtansvärda ändamål. Till en början var det sjuk- och fattigvård som gynnades. Senare blev även utbildning och forskning vanliga ändamål att donera medel till. Universiteten har av tradition tillhört dem som mottagit stora donationer. I modern tid har det tillkommit en mängd stiftelser med skiftande ändamål. Stat och kommun har bildat stiftelser för att främja näringsliv, arbetsvård och mässverksamhet m.m. Det är även vanligt med bostadsstiftelser, stiftelser som ger ut tidningar och böcker, samt stiftelser med olika kulturella ändamål.

Civilrättslig lagstiftning om stiftelser saknades fram t.o.m. utgången av år 1995. Den 1 januari 1996 trädde stiftelselagen (SL) i kraft. Vad som tidigare avsågs med stiftelse hade utvecklats i det praktiska rättslivet. Mot slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet diskuterades skilda förslag om statlig tillsyn och kontroll av stiftelsernas verksamhet. Så småningom resulterade detta i 1929 års lag om tillsyn av stiftelser. Tillsynslagen var dock tillämplig endast på vissa stiftelser. Dessutom kunde en donator själv bestämma om donerade medel skulle stå under tillsyn eller inte. Lagen brukade i vissa delar tillämpas på stiftelser i allmänhet. Detta får anses naturligt eftersom lagstiftningen om stiftelser har diskuterats från slutet av 1800-talet till dess att 1929 års lag om tillsyn kom. I denna fanns den enda definitionen i svensk lag av begreppet stiftelse. En stiftelse förelåg enligt tillsynslagen om ”någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortvarande tjäna ett bestämt ändamål”. Tillsynslagen upphörde att gälla i och med att SL trädde i kraft.

En stiftelse kallades ibland fond, t.ex. donationsfond eller stipendiefond. Till stiftelser räknas dock inte fonder, som betecknar rent bokföringsmässiga poster, t.ex. ett aktiebolags reservfond.

Gränsen mellan förening och stiftelse kan i vissa fall vara oklar. Om det finns medlemmar är organisationen en förening. Tillåter

14 *Stiftelser – civilrättsliga bestämmelser avsnitt 1*

stadgarna att huvudändamålet ändras eller att organisationen upplöses är det i allmänhet en förening. Stadgar som tillåter detta är vanliga hos föreningar.

I november 2002 fanns det i länsstyrelsernas stiftelseregister 15 152 stiftelser registrerade. Den samlade förmögenhetsmassan uppgick till ett bokfört värde på 274 miljarder.